

Stoletje na prelomu s konca drugega in v začetku tretjega tisočletja mora v okviru in na področju socialnega razvoja in napredka sveta preseči val nacionalnega državotvorja in val tehničnega ekonomiziranja, svetovni socialni razvoj in napredek pa preutemeljiti in preroditi z njegovo etično in spiritualno razsežnostjo. To je edina smer njegove zdravitve in njegove razodtjujevalne ter osvobojevalne poti iz danes v jutri.

Oktober 1994

ALOJZIJA ŽIDAN*

Značilnosti adolescentnega obdobja

Sprejemanje standarda srednješolskih družboslovnih znanj

Soditi je mogoče, da so mladi sprejemniki srednješolskega standarda družboslovnih znanj prav v svojem adolescentnem obdobju. Če je tako, kot je navedeno, je nujno, da opozorimo na nekatere bistvene značilnosti tega obdobja. Značilnosti, ki jih mora zelo dobro poznati učitelj družboslovja, če hoče uspešno opravljati svoje pedagoško delo. Uspešno opravljanje pedagoškega dela pa ni verjetno le osebna želja slehernega učitelja, temveč tudi njegova velika družbena odgovornost. Prav gotovo je poznavanje bistvenih značilnosti adolescentnega obdobja (tudi pri učiteljih družboslovja že prisotno. Zato se zastavlja vprašanje, čemu sploh spregovoriti o napovedani tematiki?¹ V čem je sploh smoter njene (ponovne) obravnave? Toda o napovedani tematiki je smotrno spregovoriti, ker se pri mladih do zdaj ugotovljena spoznanja o adolescenci pojavljajo v novem (izrazito spremenjenem) pluralnem družbenem kontekstu. Je že tako, da nas boj med starim ter novim konstantno spremlja vse naše življenje. Skozi naše njegovo popotovanje, v katerem postaja znanje človekov vse pomembnejši (nujen) spremljevalec, v katerem postaja znanje človekov vse pomembnejši (duhovni) kapital.

Še nadalje se zastavlja vprašanje. To se lahko glasi: kako v novem družbenem kontekstu vse pojavljajoče značilnosti adolescence pri mladih vplivajo na izvajanje učiteljevega dela? Le-to naj bi bilo uresničevalec sodobnega izobraževanja. Takšnega, ki se nekako približuje (poskuša približati) uresničevanju globoko izrečenim mislim Einsteina. Mislim, če si jih priključimo v spomin, ki se glasi: »Jaz nikoli mojih učencev ne poučujem. Trudim se jim le omogočiti razmere, v katerih se

* Dr. Alojzija Židan, docentka na FDV.

¹ Opozarjamo, da je ta tematika obravnavana v mnogih delih številnih avtorjev. Kot na primer: dr. Maja Zupančič – dr. Janez Justin (1991), *Otrok, pravila, vrednote, Otrokov moralni in socialni razvoj*, Didakta, Radovljica; dr. Maja Zupančič (1989), *Moralni razvoj in vrednote v adolescenci*, Anthropos, Ljubljana, št. 5-6; dr. Milica Bergant (1993), *Odraščanje – novi vzgon in hrepenenje po vzornikih in po novih možnostih identifikacije*, Sodobna pedagogika, Ljubljana, št. 1-2; dr. Mirjana Nastran Ule (1993), *Psihologija vsakdanjega življenja*, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana; dr. Stane Južnič (1993), *Identiteta, Knjižna zbirka Teorija in praksa*, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

lahko učijo.« Kako zelo aktualne so te Einsteinove misli za današnji čas. In kako vse bolj aktualne bodo postale v prihodnosti. V času, v katerem bo zaradi tega, da ni bil človek še nikoli tako hiter proizvajalec ter zbiralec novih znanj, kot je prav danes, bo njegovo samoizobraževanje vse pomembnejše. Vse pomembnejši dejavnik za usmerjanje njegovega osebnega (lastnega) ter družbenega razvoja. Razvoja, ki bo v prihodnje nenehni prinašalec hitrih, dinamičnih sprememb.² Te pa bodo vedno potiskale posameznika in v negotovosti. Zahtevale od njega reševanje zapletenih problemskih situacij. Ključ za njihovo uspešno reševanje je prav gotovo v znanju. Torej, učenca je treba »opremljati« s strateško pomembnimi družboslovnimi znanji. To je s takšnimi znanji, ki mu lahko koristijo kot temeljni kapital za njegovo uspešno reševanje zapletenih problemskih življenjskih položajev.

Pred obravnavo tematike smo jo še dolžni nekoliko konkretizirati. Če to storimo, potem moramo reči: govor bo o bistvenih značilnostih adolescentnega obdobja, ki se pri mladih v današnjem času pojavljajo v novem pluralnem družbenem kontekstu. In tako v spremenjeni obliki vplivajo na samo izvajanje pedagoškega procesa (srednješolskega) družboslovja.

O bistvenih značilnostih adolescentnega obdobja ter njihovem (so)vplivanju na učenčev sprejem standarda (srednješolskih) družboslovnih znanj

Ni lahko oblikovati osebnosti. Ni lahko, še posebej če gre za oblikovanje mlade osebnosti. Vemo namreč, da se osebnost oblikuje³ ob številnih krizah in konfliktih zlasti v tako imenovanih faznih (statusnih) prehodih: od zgodnjega otroštva v šolsko dobo, od šolske dobe v adolescenco, od adolescence v odraslost itn.⁴

Prav gotovo se pri oblikovanju adolescentove osebnosti tudi učitelju družboslovja nenehno zastavljajo mnoga vprašanja: zakaj, kako, čemu, koliko, kdaj? Mnoge dileme. Kako ravnati? Kako kar najbolje ustvarjalno usmerjati posameznika? Kajti »moderni časi, časi hitrega vzpona in različnih oblik industrijskih družb z nenehnim revolucioniranjem gospodarstva, kulture in načina življenja so prinesli tudi nove oblike vzgojnih težav in tudi večjo negotovost mladih generacij ob vstopanju v novo, odraslo življenje. Ob mnogih težavah izstopajo vedno bolj vidne težave na področju identifikacije med starejšo in mlajšo generacijo, na področju iskanja vzornikov in nespornih vrednot in smernic, po katerih naj bi mladi oblikovali svoje osebno in javno življenje.«⁵

Takšna porajajoča se vprašanja, dileme učitelju družboslovja so raznolika, zapletena ter zaradi svoje takšne narave različno možno razrešljiva. Da je tako, kot je navedeno, je sicer razumljivo. Razumljivo, zaradi delovanja dejavnikov, ki

² Zelo hitre, dinamične spremembe so seveda prisotne tudi danes. »Spremembe danes so pomembne zgodovinske spremembe. Sproža jih nova »poindustrijska« informacijska modernizacija proizvodnih procesov in celotne družbe« (Povzeto po: dr. Mirjana Nastran Ule (1993), Psihologija vsakdanjega življenja, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana, str. 231).

³ Glej: dr. Stane Južnič (1993), Identiteta, Knjižna zbirka Teorija in praksa, FDV, Ljubljana.

⁴ Glej: dr. Mirjana Nastran Ule (1993), Psihologija vsakdanjega življenja, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.

⁵ Dr. Milica Bergant (1993), Odraščanje – novi vzgon in hrepenenje po vzornikih in po novih možnostih identifikacije, Sodobna pedagogika, Ljubljana, št. 1–2, str. 13.

jih lahko opredelimo kot: edinstvenost slehernega učenca,⁶ edinstvenost njegovih problemov, edinstvenost njegove primarne socializacije⁷ itd... Pravkar izrečeno pa postane še tem bolj razumljivo, če opozorimo na že dalj časa poznano dejstvo, da je odraščanje (adolescenca) vedno zapleten in dolgotrajen proces. Proces z vsebujočimi različnimi stopnjami. Zato dr. Maja Zupančič upravičeno poudarja (povzema): »Pri določanju naslednjih stopenj se opiram na delo ameriške psihologinje E. Hurlockove:

- zgodnje mladostništvo, ki obsega obdobje med dvanajstim in štirinajstim letom;

- srednje mladostništvo, ki se začne pri štirinajstih in konča približno pri sedemnajstih letih;

- pozno mladostništvo, ki se začne nekako pri sedemnajstih letih, konča pa približno pri enaindvajsetih letih.

Vendar pa moram opozoriti, da je ta razmejitev le približna. Nekateri posamezniki doživljajo posamezne faze prej, kot je zgoraj določeno, drugi spet kasneje. Razlike ne obstajajo le med posamezniki, temveč tudi med kulturami in narodi.«⁸

Mogoče je torej, četudi nekoliko poenostavljeno, poudariti: pri sprejemu standarda srednješolskih družboslovnih znanj je sicer vsak učenec na svoji edinstveni razvojni adolescentni stopnji. Toda kljub temu se pri vseh učencih (adolescentih) v obdobju njihovega srečevanja z družboslovnimi znanji učitelju porajajo nekateri skupni problemi. Ti kot pomembna določilnica (so)vplivajo na učenčev sprejem družboslovnih znanj. In prav k takšnim problemom moramo zdaj osredotočiti našo pozornost.

Posebna narava družboslovnih znanj je takšna, da jih mora adolescent nenehno vrednotiti. Vrednotil pa naj bi jih kar najbolj objektivno. Kako je to sploh mogoče? Problem se (nam) namreč pojavlja na ravneh:

Individualni: adolescent je osebnost, za katerega je značilna, kot poudarjajo psihologi, nekakšna stalna vrednotna kriza. Adolescentov osebni sistem vrednot je sila fleksibilen, neuravnotežen. Različne vrednotne usmeritve se pri njem lahko zelo hitro spreminjajo. Spreminjajo celo ekstremno hitro.

Pa tudi na družbeni ravni. Stare, tradicionalne družbene vrednote so danes v globoki krizi. Ne samo v našem, temveč tudi v širšem družbenem prostoru. Srečujemo se z velikimi vrednotnimi preobrazbami. Kako poiskati nove družbene vrednote,⁹ ki bodo v prihodnje boljše usmerjevalke človekovega življenja?

Vsa takšna dogajanja tako v sami adolescentovi osebnosti kot v družbi prav gotovo pomembno (so)vplivajo na učenčevo sprejemanje standarda družboslovnih znanj. Sama potekajoča družbena vrednotna preobražanja odpirajo učitelju družboslovja mnoge razmisleke. Razmisleki pri njem se še povečujejo ob srečevanju z lahko tudi zelo bolečimi vrednotnimi krizami adolescentov. »Pred njim se odpirajo različne socialne in ekonomske poti v družbo odraslih, vendar mladostnik

⁶ Sleherni učenec je, če si dovolim uporabiti besede dr. Staneta Južniča, unikat. Vsak človeški posameznik »je tako rekoč unikat, ki ni enak nikomur drugemu prav zaradi neskončnih možnosti genetičnih kombinacij pri človekovem spočetju« (Navedeno po: dr. Stane Južnič (1993), *Identiteta*, Knjižna zbirka Teorija in praksa, FDV, Ljubljana, str. 101).

⁷ V tem kontekstu naj posebej opozorim na pomen družine v procesu oblikovanja učenčeve (adolescentove) osebnostne identitete. »Zlasti je pomemben vpliv družine, kajti družina različno »poudari« družbeno dogajanje in ga raznoliko »filtrira« na individualno raven. (Navedeno po: dr. Mirjana Nastran Ule (1993), *Psihologija vsakdanjega življenja*, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana, str. 164).

⁸ Dr. Maja Zupančič – dr. Janez Justin, *Otrok, pravila, vrednote*, Otrokov moralni in socialni razvoj, Didakta, Radovljica, str. 141, 142.

⁹ Glej o vrednotah v: Janez Musek (1993), *Osebnost in vrednote*, Educy, Ljubljana.

psihološko ni zrel za to, da bi na različne možnosti odgovoril tako, kot lahko odgovorijo odrasli. Zanj je značilna nekakšna stalna »kriza vrednot«, poistoveti se zdaj s tem zdaj z onim, čustveno je neuravnotežen, težko se prilagaja spreminjajočim se socialnim položajem, ne premore še dovolj znanja in izkušenj, da bi se neposredno vključil v ekonomsko dejavnost in se preživil sam – odvisen je torej od drugih – glede prihodnosti ga navdaja velika negotovost in tako dalje.«¹⁰

Spremljevalec adolescentove vrednotne krize je tudi njegovo intenzivno interesno nihanje. To se izraža na raznih področjih adolescentovega življenja. Smotno je, da zna učitelj družboslovja izkoristiti omenjeno dejstvo. Kar, konkretnije rečeno, pomeni, da zna adolescenta nenehno navduševati za družboslovno stroko. Da mu zna nenehno z aktivnim (participativnim) učenjem prikazovati njen veliki življenjski pomen. Seveda je takšno delo za učitelja zelo naporno. Naporno tako v strokovnem kot didaktičnem pogledu. Naporno pri njegovem izvajanju tako verbalne kot neverbalne komunikacije.¹¹

Skrben izbor družboslovne stroke kot didaktičnih pristopov pa ne zahteva le učiteljevega možnega navdušenja adolescenta za njegovo stroko. Ter tudi njegovo možno navdušenje zanj. Temveč tudi samo dejstvo, da je adolescent nagnjen k temu, da si lahko razlaga družbene pojave, zakonitosti, procese, probleme izrazito ekstremno. Danes tako, jutri že povsem drugače. Kajti, adolescenca je posebno kritična doba. »Tako je posebno kritična »doba« puberteta, ki je prelomnica na poti k »polni identiteti« posameznika.«¹²

Rezultat adolescentove »vihrave« razlage pa je kaj hitro lahko površno doseženo družboslovno znanje. To je tudi lahko izrazito pragmatične, neprofesionalne narave. Brez vsebujoče potrebne poglobljene strokovnosti.

Učiteljev skrben izbor čim bolj problemskih didaktičnih pristopov sploh tudi zahteva možno adolescentovo »vihravo« pridobivanje celotnih družboslovnih znanj. Adolescent se »prehitro zadovolji s tem, da razume učiteljevo razlago, ne poskuša pa uporabiti novega znanja na konkretnih primerih. Zadovolji se torej s pasivnim znanjem, ki se med preverjanjem izkaže za pomanjkljivo.«¹³

Zaradi povedanega je ne le zaželeno, temveč nujno, da učitelj družboslovja uresničuje sodobno učenje. Ne klasično. Le-to je s svojim ritmom ne le zastarelo, temveč tudi v dosegajočih učinkih prepočasno. Učitelj družboslovja mora uresničevati sodobno učenje, ki zna s svojimi problematizacijami prisluhniti slehernemu posamezniku. Sodobno učenje, ki zna na svojem celotnem področju vzpostaviti s posameznikom bližino.¹⁴

Sodobno učenje, ki zna posameznika usposabljaati za učinkovitega misleca. »To je človek, ki razmišlja samozavestno, smotno in natančno. To pomeni, da lahko

¹⁰ Dr. Maja Zupančič – dr. Janez Justin (1991), *Otrok, pravila, vrednote, Otrokov moralni in socialni razvoj*, Didakta, Radovljica, str. 142.

¹¹ Dr. Stane Južnič takole označuje zelo velik pomen tudi neverbalne komunikacije: »Sporočilno vrednost ima tudi mimika obraza, da bi se izrazila čustva in razpoloženja. Oči imajo v tej mimiki posebno vlogo. Človeški obraz moramo sploh izpostaviti kot najpomembnejšo prezenco. Dejansko je obraz edinstven in prav z edinstvenostjo kaže na posebnosti človeške vrste. veliki sta njegova izrazna in sporočilna moč« (Navedeno po že omenjenem avtorjevem viru *Identiteta, ...* str. 228).

¹² Navedeno po že omenjenem viru dr. Staneta Južniča *Identiteta*, str. 121.

¹³ Dr. Maja Zupančič – dr. Janez Justin (1991), *Otrok, pravila, vrednote, Otrokov moralni in socialni razvoj*, Didakta, Radovljica, str. 147.

¹⁴ Opozorimo še na dve pomembni značilnosti sodobnega učenja. Ti sta: sodobno učenje naj bi s svojo nenehno zahtevajočo aktivnostjo posameznika le-tega kar najbolje vpeljevalo v svet akcije. To je v svet odraslega. Včasih se je namreč sodilo, da je svet odraslega svet akcije, svet otroka svet informacije. Današnji čas pa zahteva, da postane posameznikov informacijski svet kar čim prej ustvarjalno dejaven. Sodobno učenje tudi posamezniku omogoča, da zna združiti vse izobraževalne vire. Skratka, da zna (naj bi si znal) zgraditi svoj vseobsegajoči učinkoviti način učenja.

po lastni volji vključi mišljenje in svoje misli preudarno usmeri v zeleno smer. Zna nadzorovati svoje mišljenje, namesto da samo skače od ideje do ideje, od čustva do čustva.«¹⁵

Kadar je govor o adolescenci, tudi nikakor ni mogoče zanemariti dejstva, da lahko v tem obdobju na posameznika zelo vplivajo vrstniki. Tudi možen vrstniški vpliv se v današnjem času nastopa drugačnih pluralnih družbenih razmer lahko izraža bistveno drugače, kot pa se je izražal v preteklosti. Kako? Tako, da lahko posameznika kaj hitro tudi potisne v popolna stanja apatičnosti. Učenec, ki je apatičen, pa ne more biti ustvarjalen.¹⁶

Da (in kako) je lahko vrstniški vpliv na posameznika v adolescentnem obdobju izrazito močno delujoč, nam tudi potrjuje trditev: »Nedvomno dosežejo identifikacijske težnje mladih svoj drugi vrh prav med adolescenco, ko mladi naravnost hlepijo po istovetenju v skupini, ki po njihovi presoji predstavlja prave in značilne težnje lastne generacije; ta bi rada vplivala na družbeni razvoj v smeri lastnih pričakovanj o »idealni bodočnosti«.¹⁷

Vrstniška skupina, kakovost njene sintalitete¹⁸, kakovost medsebojnih odnosov, ki jih vzpostavljajo vrstniki, je lahko pomemben (so)odločevalec učenčevega sprejema standarda družboslovnih znanj. Seveda pa tudi spet ne gre zanemariti vrednot vrstniške skupine. Tudi te s svojo naravo omembno sovplivajo na življenje vrstniške skupine. Namreč, posameznik se z vrednotami svoje vrstniške skupine lahko identificira bolj ali manj. Njegovo vzpostavlanje identifikacijskih vezi z vrednotami skupine je lahko zelo različne intenzitete. »Vrednote pa povezujejo med seboj večje družbene skupine. Socialni psiholog M. Zvonarevič poudarja spoznanje, da je človek nasploh grupocentrično bitje, ki ne more obstajati zunaj ožjih in širših družbenih skupin: »čustva pripadnosti neki socialni skupini, neke oblike grupocentrizma so neločljiv del človekovega družbenega in biološkega bitja. Občutje pripadnosti mu zagotavlja individualen obstoj in obstoj vrste ... Pomaga pa tudi, da se sooča s strahom pred smrtjo, ki je tudi del našega biološkega in socialnega obstoja. Socialne skupine živijo in trajajo veliko dlje od posameznika. Zato se posamezniku zdi, da podaljšuje svoje življenje v svojih potomcih (kar je na žalost le genetično točno), a če nima direktnih potomcev, živi naprej v svojih nacionalnih pripadnikih« (Zvonarevič 1978, str. 610).¹⁹

Danes so se tudi vrednote vrstnikov znašle v bistveno drugačnih, pluralnih družbenih razmerah. Pluralne družbene razmere s svojimi posebnostmi oblikujejo že tako nestabilni adolescentov vrednotni sistem.

Sklep

Danes je adolescenca obdobje, ki z nekaterimi svojimi opisanimi značilnostmi nenehno ponuja učitelju družboslovja temelj za izvajanje številnih raziskovanj. Raziskovanj akcijske narave.²⁰ Seveda lahko takšna raziskovanja kakovostno

¹⁵ Falatov M. Vesna (1992), Življenje je učna ura, Zavod RS za šolstvo in šport, Ljubljana, str. 39.

¹⁶ To se seveda zgodi, če je apatična tudi vrstniška skupina, v katero se posameznik vključuje.

¹⁷ Dr. Milica Bergant (1993), Odraščanje – novi vzgon in hrepenenje po vzornikih in po novih možnostih identifikacije, Sodobna pedagogika, Ljubljana, št. 1–2, str. 17.

¹⁸ Sintaliteto razumem kot zbir edinstvenih značilnosti skupine.

¹⁹ Dr. Milica Bergant (1993), Odraščanje – novi vzgon in hrepenenje po vzornikih in po novih možnostih identifikacije, Sodobna pedagogika, Ljubljana, št. 1–2, str. 17.

²⁰ Opozorimo, da bo v našem družbenem prostoru še treba zelo veliko storiti, da bodo postali učitelji družboslovja zelo

izvaja le tisti učitelj, ki zna (tudi) kar najbolje empatično razumeti mladega človeka v tem njegovem specifičnem, težavnem, odraščajočem življenjskem obdobju.

Danes, v zelo spremenjenih, kriznih družbenih razmerah je za posameznika lahko adolescence še bolj težavno razvojno obdobje, kot pa je to obdobje že bilo v preteklosti. Zato je učitelj družboslovja nenehno prisiljen razmišljati o tematiki, ki je pravkar predmet obravnave.

Zaradi radikalno nastalih novih družbenih razmer si nekateri raziskovalci, na primer dr. Mirjana Ule, tudi povsem upravičeno zastavljajo vprašanje: ali je danes še smotrno obdržati tradicionalne standarde odraslosti. Bodisi kakor koli. Nastop samih bistvenih drugačnih družbenih razmer danes še bolj zahteva od učitelja družboslovja, da se zna empatično vživljati²¹ v adolescenta. Ter da zna temu kar najbolje prikazovati specifičnosti družboslovne stroke. Kajti, še kako je treba upoštevati razmisleke o vsebujočih specifičnostih sleherne stroke Davida Perkinsa. Ta sodi: »Prav tako ima vsaka stroka svoje značilne načine razlage, ki se od področja do področja razlikujejo.«²²

Prav zato mora tudi učitelj družboslovja nenehno iskati takšne vsebujoče specifičnosti družboslovne stroke. Ter tudi svoje najboljše edinstvene načine njenega didaktičnega prenosa na učence. Kajti, »sama vaja lahko mladostnika pripelje celo do tega, da okrepi svoje stare vzorce razmišljanja, namesto da bi jih spremenil ali razpustil in razvil učinkovitejše.«²³

Dovolimo si tudi opozoriti na to, da se mora danes učitelj družboslovja ukvarjati tudi s pojavljajočimi se vzgojnimi problemi mladega človeka.²⁴ Temu mora v adolescentnem obdobju pomagati kar najbolje osebnostno se samouresničevati. Zakaj smo se odločili, da opozorimo na pomen pravkar izrečenega? Zato ker nekateri učitelji (žal tudi družboslovja) sodijo, da je njihovo delo le sestavljeno iz dobrega opravljanja izobraževalne naloge. Svojemu tako pojmovanemu delu pa tudi prilagajajo svoje didaktične pristope. In sploh tudi preozko razumevajo didaktiko²⁵ kot področje, ki se mora le ukvarjati z izobraževalnimi problemi. Ne pa tudi vzgojnimi.²⁶

dobro usposobljeni (akcijski) raziskovalci. V Veliki Britaniji, denimo, delijo učitelje raziskovalce v štiri skupine. In sicer:

- a) v novince,
- b) v kompetentne raziskovalce,
- c) v uspešne raziskovalce,
- č) pa tudi v izvedence.

Šele na tretji stopnji so učitelji resnično sposobni za že zelo dobro delovanje v svoji ustanovi. Navedena britanska hierarhija dokazuje, da ni lahko zelo hitro postati učitelj – dober raziskovalec.

²¹ Empatija je kompleksna lastnost, ki jo sestavljajo različne sestavine (spoznavne, čustvene itd.). Tovrstno lastnost, kot poudarjajo nekateri avtorji, denimo dr. Marija Bratanič, je mogoče razvijati le v funkciji. Le z resničnim praktičnim delovanjem in ne zgolj z verbalnim pripovedovanjem. Seveda lahko pretirano razvita učiteljeva empatija tudi vodi v nedopustno manipulacijo z učencem.

²² David Perkins (1993), »Možganska oprema« in metaučni načrt ali iz česa je »narejena« inteligenca, Vzgoja in izobraževanje, Zavod RS za šolstvo in šport, Ljubljana, str. 5.

²³ Ibidem, str. 5.

²⁴ Glej: Vukasović Ante (1993), Etika, moral, osebnost: moralni odgoj u teoriji i praksi odgajanja, Školska knjiga, Zagreb.

²⁵ Glej o razumevanju didaktike še v virih: Heimann Paul (1976), Didaktik als Unterrichtswissenschaft, Ernst Klett Verlag, Stuttgart; Osnove didaktike, Školske novine, Zagreb 1993; Rosandić D. (1993), Novi metodički obzori, Školske novine, Zagreb.

²⁶ Čeprav, kot smo poudarili, je za adolescentno obdobje značilno prav to, da prinese mlademu človeku, še zlasti danes, tudi obilico vzgojnih problemov.

- FALATOV, V. (1992): Življenje je učna ura. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.
- HEIMANN, P. (1976): Didaktik als Unterrichtswissenschaft. Stuttgart: Ernst Klett Verlag.
- JUŽNIČ, S. (1993): Identiteta. Ljubljana: Knjižna zbirka Teorija in praksa, Fakulteta za družbene vede.
- KROFLIČ, R. (1994): Prenosljivost avtoritete – pogoj profesionalne vzgoje. Ljubljana: Sodobna pedagogika, 7–8, let.
- MLINAR, Z. (1994): Individuacija in globalizacija v prostoru. Ljubljana: SAZU.
- MUSEK, J. (1993): Osebnost in vrednote. Ljubljana: Educy.
- ROSANDIČ, D. (1993): Novi metodički obzori. Zagreb: Školske novine.
- ULE, M. (1993): Psihologija vsakdanjega življenja. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- VUKASOVIČ, A. (1993): Etika, moral, osebnost: moralni odgoj u teoriji i praksi odgajanja. Zagreb: Školska knjiga.
- ZUPANČIČ, M., JUSTIN, J. (1991): Otrok, pravila, vrednote, Otrokov moralni in socialni razvoj. Radovljica:

Didakta.

- ŽIDAN, A. (1992): Prispevki za kvalitetnejše družboslovje. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.
- ŽIDAN, A. (1993): Dinamično učenje v družboslovju. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.